

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

8 ЖИЛД, 4 СОН

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА

ТОМ 8, НОМЕР 4

INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

VOLUME 8, ISSUE 4

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА | INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

№4 (2025) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9297-2025-4>

Бош муҳаррир:
Тўхтасинов Илҳом
п.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Бош муҳаррир ўринбосари:

Главный редактор:
Тухтасинов Илхом
д.п.н., профессор (Ўзбекистан)

Заместитель главного редактора:

Editor in Chief:
Tuhtasinov Ilhom
DSc. Professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистон)

Якуб Умарўғли
ф.ф.д., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
ф.ф.д., профессор (Озарбайжон)

Бокиева Гуландом
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Миннуллин Ким
ф.ф.д., профессор (Татаристон)

Махмудов Низомиддин
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Керимов Исмаил
ф.ф.д., профессор (Россия)

Жўраев Маматкул
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистон)

Кристофер Жеймс Форт
Мичиган университети (АҚШ)

Умархўжаев Мухтор
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Мирзаев Ибодулло
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Болтабоев Ҳамидулла
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Дўстмухаммедов Хуршид
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Лиходзиевский А.С.
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Сиддикова Ирода
ф.ф.д., профессор (Ўзбекистон)

Шнукашвили Тамар
ф.ф.д. (Грузия)

Туробов Бекпулат
масъул қотиб, PhD, доцент
(Ўзбекистон)

Мўминова Маъсума Ғолиб қизи
ф.ф.д., (PhD) вб. доцент

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Назаров Бахтиёр
академик. (Ўзбекистан)

Якуб Умар оғли
д.ф.н., профессор (Туркия)

Алмаз Улви Биннатова
д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Бакиева Гуландом
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Миннуллин Ким
д.ф.н., профессор (Татарстан)

Махмудов Низомиддин
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Керимов Исмаил
д.ф.н., профессор (Россия)

Джўраев Маматкул
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Куренов Рахиммамед
к.ф.н. (Туркменистан)

Кристофер Джеймс Форт
Университет Мичигана (США)

Умархаджаев Мухтар
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Мирзаев Ибодулло
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Балтабаев Ҳамидулла
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Дўстмухаммедов Хуршид
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Лиходзиевский А.С.
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Сиддикова Ирода
д.ф.н., профессор (Ўзбекистан)

Шнукашвили Тамар
д.ф.н. (Грузия)

Туробов Бекпулат
отв. секретарь, PhD, доцент
(Ўзбекистан)

Муминова Масума Ғолиб қизи
PhD и.о. доцент

EDITORIAL BOARD

Bakhtiyor Nazarov
academician. (Uzbekistan)

Yakub Umarogli
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)

Almaz Ulvi Binnatova
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Bakieva Gulandom
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Minnulin Kim
Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)

Mahmudov Nizomiddin
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kerimov Ismail
Doc. of philol. scien., prof. (Russia)

Juraev Mamatkul
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Kurenov Rakhimmamed
Ph.D. Ass. Prof. (Turkmenistan)

Christopher James Fort
University of Michigan (USA)

Umarchodjaev Mukhtar
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Boltaboev Hamidulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dustmuhammadov Khurshid
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Lixodzievsky A.S.
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Siddiqova Iroda
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shiukashvili Tamar
Doc. of philol. scien. (Georgia)

Turobov Bekpulat
PhD Ass. prof. Senior Secretary
(Uzbekistan)

Mo'minova Ma'suma
PhD Acting Docent
(Uzbekistan)

PageMaker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

1. Tajibayeva Latofat Farxodovna TABIAT VA INSON MUNOSABATLARINING ADABIYOTDA AKS ETISHI.....	5
2. Syuy Myao КРАТКОЕ РАССМОТРЕНИЕ ЯЗЫКОВОЙ И РИТОРИЧЕСКОЙ ЭСТЕТИКИ В «ЗОЛОТОЙ ЦЕПИ» ЧЖАН АЙЛИН.....	9
3. Najmiyeva Po‘lotoy Tilavmurodovna O‘ZBEK VA YAPON TILLARIDA KELISHIK QO‘SHIMCHALARI VA YAPON TILIDAGI KELISHIK PARTIKULALARINING MORFOLOGIK HAMDA SINTAKTIK MOHIYATI.....	14
4. Lutfilloeva Faxriniso Maxmudovna ЯПОН МИЛЛИЙ МАФКУРАСИДА ТИЛ ОМИЛИ ВА УНИНГ ИДЕОЛОГИК КОНЦЕПЦИЯСИ.....	20
5. Shaniyazov Jenisbay Ungarbaevich TURKIY VA INGLIZ TILLARIGA MUSHTARAK SO‘ZLAR HAQIDA.....	25
6. Ergasheva Tursunoy Abdukaюmovna ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИФИ ВА SALES TAX АТАМАЛАРИНИНГ ПРАГМАЛИНГВИСТИК ҚИЁСИЙ ТАХЛИЛИ.....	29
7. Xolikov Bahodir DEV O‘ZBEK MIFOLOGIYASI DOMINANT OBRAZALARIDAN BIRI SIFATIDA.....	34
8. Nilufar Abduraxmonova, Mahliyo Eshmamatova PARALLEL KORPUS ASOSIDA RAVISHDOSHLI BIRIKMALARNING SEMANTIKASI VA STRUKTUR MODELLARI TADQIQI.....	40
9. Hasanova Sevinch Hotam qizi THE MULTILEVEL STRUCTURE OF THE LANGUAGE SYSTEM AND ITS CONCEPTUAL INTERPRETATION IN TRANSLATION THEORY.....	52
10. Namazova Manzura Urakovna O‘ZBEK ADABIYOTIDA PSIXOLOGIZM (O‘ZBEK ROMANLARI ASOSIDA).....	58
11. Mavloнова Наргиза Алишеровна ПРИНЦИПЫ ОТБОРА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ СООТВЕТСТВИЙ И ИДЕОГРАФИЧЕСКОЕ ОПИСАНИЕ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ И ИХ СООТВЕТСТВИЙ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	63
12. Ismailov Anvar Rustamovich CHET TILI O‘QITUVCHILARNING PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINING MOHIYATI.....	70
13. Achilova Zuxra Qurbonovna “MALLA SAVDOGAR” DOSTONI VARIANTLARIDA AVAZXON BILAN BOG‘LIQ SAFAR MOTIVI VA VAQT KULTI.....	75
14. Abduraxmonova Nilufar Zaynobiddin qizi, Xoljurayeva Yulduz Sobir qizi O‘ZBEK TILIDAGI NORP OBYEKTLARINI BIOES ANNOTATSIYA SXEMASI ASOSIDA ANIQLASH.....	88
15. Kim Татьяна Сергеевна ДИСКУРСИВНЫЙ АНАЛИЗ НОВОСТНОГО ТЕКСТА КОРЕЙСКИХ ГАЗЕТ.....	96
16. Laziza Dzhianbayeva РАНГ КОМПОНЕНТЛИ ТУРФУН БИРИКМАЛАР.....	102
17. Laziza Dzhianbayeva SOCIAL CHARACTERISTICS OF COLOR SEMANTICS.....	108
18. Makhammatkulova Diyora Nodirovna, Makhammatkulova Iroda Nodirovna, Rahimov Nodir Makhammatkulovich DIGITAL FOOTPRINT AS A PHENOMENON OF MODERN EDUCATION.....	114

19. Boboyev Ulash Ne'matovich OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TILINING LEKSIK IMKONIYATLARI (GAZETA TILI MISOLIDA).....	120
20. Файзуллаева Мохинорабегим Бехзодбек кизи СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕЧЕВЫХ АКТОВ ИЗВИНЕНИЯ В КИТАЙСКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	124
21. Rashidova Muxlisa, Sobirova Madina Mahmudjon qizi UNIVERSAL DEPENDENCIES MODELI DOIRASIDA SINTAKTIK ANNOTATSIYALANGAN KORPUSLARNI TAHLIL QILISH.....	129
22. Ишниязова Шахноз Ашировна МИФОЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ И ТОТЕМИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В УЗБЕКСКОЙ ПРОЗЕ XX ВЕКА: К ПРОБЛЕМЕ ТИПОЛОГИЧЕСКОЙ БЛИЗОСТИ С ПРОИЗВЕДЕНИЯМИ ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА.....	135
23. Тошбекова Дилором Исмоиловна СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ИРОНИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.....	143
24. Умурова Гузал Хотамовна ПСИХОЛОГИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТВОРЧЕСТВА - ЗНАЧИМОСТЬ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА К ИЗУЧЕНИЮ И ОРГАНИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	149
25. Даминова Фазода Ирисовна ТЕОРЕТИКО-ИСТОРИЧЕСКИЕ И МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ДРЕВНЕРУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ.....	154
26. Усманова Салиха Юлдашевна ИЗ ИСТОРИИ ИЗУЧЕНИЯ ВВОДНО-МОДАЛЬНЫХ ЕДИНИЦ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКОЗНАНИИ.....	161
27. Hakimov Muxamadali Rafikovich ITALYAN TILIDA "ERKAKLIK" GENDER TUSHUNCHASINING LEKSIK-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY TAHLIL.....	170
28. Lola Ibragimova INGLIZ VA O'ZBEK FRAZELOGIYASI: STRUKTUR-SEMANTIK VA LINGVOMADANIY XUSUSIYATLAR (SOG'LIQ-SALOMATLIK MAQOLLARI MISOLIDA).....	176
29. Nazirova Munisa Mirzakamalovna MODAL BIRLIKLARNING LINGVISTIK VA PRAGMATIK ASOSLARI.....	182
30. Sharipov Raufjon Elmurod o'g'li AKADEMIK G'ANIJON ABDURAHMONOVNING "TARIXIY SINTAKSIS" ASARIDA QO'SHMA GAPLAR EVOLYUTSIYASI.....	186
31. N.Z.Abduraxmonova, Salomat Otamurodova MASHINA TARJIMASI VA LINGVISTIK JARAYONLAR.....	191
32. Davlatova Hulkaroy Uktamovna BOLALARDA TIL VA TAFAKKURNING SHAKLLANISHI: LINGVOKOGNITIV YONDASHUVDA NAMOYON BO'LISHI.....	198

ISSN: 2181-9297

www.tadqiqot.uz

Lola Ibragimova

PhD, Ikkinchi chet tillar kafedrası o'qituvchisi
Samarqand davlat chet tillar instituti
1995ibragimovalola@gmail.com

**INGLIZ VA O'ZBEK FRAZELOGIYASI: STRUKTUR-SEMANTIK VA
LINGVOMADANIY XUSUSIYATLAR (SOG'LIQ-SALOMATLIK MAQOLLARI
MISOLIDA)**

 <https://doi.org/10.5281/zenodo.19322677>

ANNOTATSIYA

Maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi sog'liq-salomatlikka oid frazeologik birliklar struktur-semantik va lingvomadaniy nuqtai nazardan qiyosiy tahlil qilinadi. Tadqiqot frazeologiya nazariyasi hamda yetakchi olimlar ishlari asosida olib borilgan. Sog'liq mavzusidagi frazeologizmlarning barqarorlik, ko'chma ma'no va milliy-madaniy xususiyatlari aniqlanadi. Ingliz tilida qisqa va metaforik konstruksiyalar, o'zbek tilida esa ritmik tuzilma va obrazlilik ustunligi ko'rsatiladi. Maqollar misolida ikki xalqning sog'liq haqidagi qarashlari va madaniy qadriyatlari solishtiriladi. Shuningdek, ekvivalent tanlash va madaniy moslashuv kabi tarjima muammolari yoritiladi. Tadqiqot natijalari tilshunoslik va tarjimashunoslik uchun muhim ilmiy-amaliy xulosalar beradi.

Kalit so'zlar: frazeologik birliklar, sog'liq-salomatlik maqollari, struktur-semantik tahlil, lingvomadaniy xususiyatlar, qiyosiy tahlil, ekvivalent tarjima.

Ибрагимова Лола

PhD, преподавательница кафедры второго иностранного языка
Самаркандский государственный институт иностранных языков
доцент
1995ibragimovalola@gmail.com

**АНГЛИЙСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ: СТРУКТУРНО-
СЕМАНТИЧЕСКИЕ И ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ (НА ПРИМЕРЕ
ПОСЛОВИЦ О ЗДОРОВЬЕ)**

АННОТАЦИЯ

В статье проводится сравнительный структурно-семантический и лингвокультурологический анализ англоязычных и узбекских фразеологических единиц, связанных с темой здоровья. Исследование основано на теоретических положениях фразеологии и трудах ведущих ученых. Выявлены признаки устойчивости, переносного значения и национально-культурной специфики данных фразеологизмов. Установлено, что для английских выражений характерны краткость и метафоричность, тогда как узбекские единицы отличаются ритмической структурой и яркой образностью. На примере пословиц сопоставляются представления двух народов о здоровье и их культурные ценности. Также рассматриваются переводческие проблемы, связанные с выбором эквивалентов и культурной адаптацией. Результаты исследования имеют важное теоретическое и практическое значение для лингвистики и переводоведения.

Ключевые слова: фразеологические единицы, пословицы о здоровье, структурно-семантический анализ, лингвокультурные особенности, сравнительный анализ, эквивалентный перевод.

Lola Ibragimova

PhD, Lecturer of the Department of Second Foreign Languages
Samarkand State Institute of Foreign Languages
1995ibragimovalola@gmail.com

ENGLISH AND UZBEK PHRASEOLOGY: STRUCTURAL-SEMANTIC AND LINGUOCULTURAL FEATURES (BASED ON HEALTH-RELATED PROVERBS)

ANNOTATION

The article presents a comparative structural-semantic and linguocultural analysis of English and Uzbek health-related phraseological units. The research is based on the theoretical foundations of phraseology and the works of leading scholars. The study identifies the stability, figurative meaning, and cultural specificity of health-related phraseologisms. It is shown that English units are characterized by concise and metaphorical constructions, while Uzbek equivalents demonstrate rhythmic structure and vivid imagery. Through proverbs, the health concepts and cultural values of both nations are compared. The article also discusses translation issues such as choosing appropriate equivalents and applying cultural adaptation. The findings provide important theoretical and practical insights for linguistics and translation studies.

Keywords: phraseological units, health-related proverbs, structural-semantic analysis, linguocultural features, comparative analysis, equivalent translation.

KIRISH

Frazeologiya tilshunoslikning leksikologiya doirasida shakllangan, tildagi ko‘chma ma‘noli turg‘un birliklarni o‘rganadigan mustaqil ilmiy yo‘nalishdir. Atama qadimgi yunon tilidagi phrasis - ifoda va logos - ta‘limot so‘zlaridan tarkib topgan bo‘lib, u til birliklarining struktur, semantik va funksional xususiyatlarini o‘rganadi. Frazeologik birliklar xalq dunyoqarashi, hayotiy tajribasi va madaniy qadriyatlarini mujassamlashtirgan bo‘lib, ayniqsa sog‘liq-salomatlikka oid turg‘un birliklar inson hayoti, qadriyatlari va profilaktik qarashlar haqida muhim ma‘lumot beradi.

Ushbu maqola muallifning “Sog‘liq-salomatlik mavzusiga oid ingliz va o‘zbek maqollarining struktur-semantik va lingvomadaniy tahlili” mavzusidagi ilmiy tadqiqotlari asosida ingliz va o‘zbek frazeologiyasining shakllanishi, turlari, funksional ahamiyati va sog‘liq-salomatlikka oid maqollar misolida qiyosiy tahlilini yoritadi.

Frazeologiya fanining shakllanishi va nazariy poydevori XVIII asrda mustaqil yo‘nalish sifatida shakllanib, rus tilshunosligida Lomonosov ishlari bilan, G‘arb tilshunosligida esa Sharl Balli nomi bilan bog‘liq. Balli turg‘un birikmalar tasnifini yaratgan ekan, metaforik, idiomatik va erkin birikmalar orasidagi semantik farqlarni aniq ko‘rsatib berdi. Keyinchalik Vinogradov, Kunin, Polivanov, Larinlar frazeologiyaning leksik-sintaktik, semantik va funksional qirralarini mukammal ishlab chiqdilar. Aynan ushbu nazariy manbalar sog‘liq-salomatlikka oid frazeologizmlarni struktur-semantik va lingvomadaniy jihatdan o‘rganishda muhim ilmiy poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Frazeologik birliklarning struktur-semantik xususiyatlari (sog‘liq maqollari misolida) frazeologizmlar quyidagi asosiy belgilarga ega: barqarorlik; ko‘chma ma‘no; qayta tiklanuvchanlik; komponentlarning almashmasligi; milliy-madaniy konnotatsiyaning mavjudligi. Barqarorlik (turg‘unlik) hosil qiluvchi maqollar frazeologik birliklar tarkibiy jihatdan o‘zgaras, ya‘ni komponentlari almashmaydi yoki erkin tartibda qo‘llanmaydi. Masalan: Health is wealth, A sound mind in a sound body, Sog‘ tanda - sog‘lom aql kabi maqollardir. Ko‘chma ma‘no (metaforiklik) xususiyatiga ko‘ra: frazeologik birliklarda ma‘no bevosita emas, balki ramziy yoki umumlashtirilgan bo‘ladi. Misol uchun: “kasallikning kelishi” – kasallikning tez tarqalishini obrazli ifodalaydi. Yoki

shuningdek, “Health is better than wealth” – sog‘liq moddiy boylikdan ustunligi metaforik tarzda tasvirlab berilgan.

Qayta tiklanuvchanlik (reproduktivlik) xususiyatiga ega maqollar sirasiga frazeologik birliklar nutqda tayyor holda, xotiradan qayta tiklanib ishlatiladigan maqollar kiradi. Misol tariqasida: “Kasalingdan ilgari kafan tayyorla” “Prevention is better than cure”, “Dard kelganda darmon qochadi” Frazeologik birliklarda ma’no bevosita emas, balki ramziy yoki umumlashtirilgan bo‘ladi. Keltirilgan maqollardan shunday xulosaga kelish mumkinki, bunday birliklar nutq jarayonida qayta yaratilmaydi, balki tayyor shaklda qo‘llanadi.

Salomatlikka od maqollarning yana bir semantik-struktur belgilariga ega xususiyatlarining biridan komponentlarning almashmasligidir. Frazeologizmlarda ayrim so‘zlarni sinonimlari bilan almashtirish mumkin emas. Misol uchun: “Sharobning ozi - dori, ko‘pi og‘u” ushbu maqolda sharob so‘zini ovqat yoki boshqa bir birlikka almashtirish mumkin, ammo ushbu so‘zlar vositasida maqolning turg‘un shakli buziladi. Shuningdek “A stitch in time saves nine” sog‘liqni asrash ma’nosida qo‘llanilgan bo‘lib, tikish yoki to‘qqiz so‘zalri ingliz madaniyatidagi kishining to‘qqiz joni frazeologik-metafarik hodisa sifatida qaraladi. va time so‘zi o‘rniga moment so‘zini ishlatib bo‘lmaydi.

Salomatlik borasidagi maqollarga milliy-madaniy konnotatsiya sifatida ham baho berish mumkin. Frazeologik birliklar xalqning mentaliteti, turmush tarzi va qadriyatlarini aks ettiradi.

O‘zbek tilida: “Uyi tozaga gard yuqmas, gard yuqsa ham dard yuqmas”, “uzoq chaynasang, uzoq yashaysan” Bu maqollarda gigiyena, ovqatlanish tartibga asoslangan milliy qarashlar ifodalanadi.

Ingliz tilida: “An apple a day keeps the doctor away”, “Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise”. Bu birliklar G‘arb madaniyatida sog‘lom ovqatlanish va tartibli hayot tarzining qadriyat sifatida qaralishini ko‘rsatadi. Xulosa o‘rnida: Sog‘liq bilan bog‘liq frazeologik birliklar struktur-semantik jihatdan barqaror, komponentlari almashmas, ko‘chma ma’noga ega va milliy-madaniy konnotatsiyani o‘zida mujassam etgan til birliklari bo‘lib, ular xalqning sog‘lom turmush haqidagi konseptual qarashlarini ifodalaydi.

NATIJALAR

Sog‘liq-salomatlikka oid ingliz va o‘zbek frazeologik birliklarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ikki tilda ham sog‘liq: universal, lekin ifoda vositalari va semantik yuk milliy madaniyatga xos farqlarga ega.

O‘zbek tili misolida: Salomatlik – katta boylik. struktur jihatdan ikki nomdan tashkil topgan sodda model; semantik jihatdan iqtisodiy metafora orqali sog‘liqning qadri ta’riflanadi. Kasallikni yashirsang, istimasi oshkor qiladi. Keltirilgan maqollardagi semalar antitetik parallelizm; struktura qarama-qarshi birliklarga tayanadi. “Oqil bilan o‘tirgan osh yeydi, nodon bilan o‘tirgan bosh yeydi”. Keltirilgan maqolda sog‘liq va ehtiyotkorlik muhitining ijtimoiy determinatsiyasi ifodalanishi ko‘rsatilgan. Ingliz tili misolida esa: “Health is wealth” o‘xshash metafora, lekin individualistik talqin kuchliroq. “An apple a day keeps the doctor away”. Ushbu maqolni sog‘lom odat va profilaktikaning ratsional talqini sifatida ko‘rish mumkin. Prevention is better than cure - sog‘liqning muhim qadriyat sifatida qaralishi, mantiqiy yondashuv talqin etilgan.

Struktur-semantik tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz frazeologiyasida metafora va qisqa grammatik modellar, o‘zbek frazeologiyasida esa paralellizm, ritmik tuzilma, xalqona obrazlar ko‘proq uchraydi. Lingvomadaniy tahlil jihatidan esa: xalq dunyoqarashida sog‘liq qadrini yetakchi o‘rinlarga ko‘tarishi ko‘rsatilgan.

Til frazeologiyasi millat mentaliteti, qadriyat tizimi va tarixiy tajribasini aks ettiradi. Sog‘liq-salomatlik maqollarida ingliz va o‘zbek xalqlarining qarashlari quyidagicha namoyon bo‘ladi:

O‘zbek lingvomadaniyatida sog‘liq: jamoaviylik, oila salomatligi, muhitning ta’siri; gigiyena va poklik qadrlanishi; kasallikning oldini olishdan ko‘ra ehtiyotkorlik va donishmandlikka urg‘u; mehnat, harakat va to‘g‘ri turmush tarzi.

Ingliz lingvomadaniyatida esa sog‘liq: individual mas’uliyat (chuqur ildiz otgan protestant axloqi bilan bog‘liq); vaqtini tejash va profilaktika (“apple a day...”); sog‘lom ovqatlanish, tibbiy yordamga o‘z vaqtida murojaat qilish; shaxsiy intizom, gigiyenaga qat’iy amal qilish kabilar.

Demak, ikki tildagi sog‘liq-salomatlik maqollarida universal tushuncha bir, lekin milliy talqin turlicha deb qarash mumkin.

Maqollar boshqa madaniyat vakillaridan qandaydir jihatdan o‘zlashgan bo‘lishi yoki, umum-qadriyalar yuzasidan o‘zaro bog‘langan bo‘lishi mumkin. Ularni tarjimada qilish quyidagi metodlar orqali amalga oshiriladi:

to‘g‘ri ekvivalent (Health is wealth - Salomatlik boylikdir); qisman mos ekvivalent (Prevention is better than cure; Joningni olmagan kasal yodingda bo‘lsin);

madaniy moslashuv (An apple a day keeps the doctor away; “bir anor ming dardga da’vo”).

Sog‘liq va salomatlikka oid maqollarning aksariyati ingliz va o‘zbek tillarida umumiy, ya’ni universallashtirilgan metaforik modellar asosida shakllangan bo‘lsa-da, ularning mazmuniy ifodasida ishtirok etuvchi madaniy obrazlar har bir xalqning tarixiy tajribasi, turmush tarzi va milliy mentaliteti bilan bog‘liq holda ayrim farqlarga ega. Jumladan, ayrim metaforalarda sog‘liq kuch, boylik yoki muvozanat sifatida konseptualizatsiya qilinsa, bu tushunchani ifodalovchi obrazlar ingliz tilida ko‘proq individualizm va mehnat samaradorligi bilan bog‘liq birliklar orqali namoyon bo‘lsa, o‘zbek maqollarida esa jamoaviylik, tabiat va an’anaviy hayot tarziga yaqin obrazlar ustuvorlik qiladi.

Struktur-semantik metodning ilmiy ahamiyatiga ko‘ra quyidagi mezonlar asosida tahlil qiladi:

Semantik maydon (sog‘liq, davo, profilaktika, gigiyena, parhez); Sog‘liq konsepti bilan bog‘liq semantik maydon sog‘liq, davo, profilaktika, gigiyena va parhez kabi o‘zaro uzviy bog‘liq mikromaydonlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu mikromaydonlar inson organizmining jismoniy va ruhiy holatini saqlash, mustahkamlash hamda kasalliklarning oldini olishga qaratilgan bilim va tajribalarni til birliklari orqali ifodalaydi.

“Sog‘liq” mikromaydoni umumiy farovonlik, kuch-quvvat va muvozanat holatini ifodalovchi leksik birliklar va metaforik obrazlar bilan tavsiflanadi.

“Davo” mikromaydoni kasallikni bartaraf etish, shifo topish va sog‘ayish jarayonini ifodalovchi birliklarni qamrab olib, u ko‘pincha harakat, kurash yoki tiklanish metaforalari asosida shakllanadi. “Profilaktika” mikromaydoni kasalliklarning oldini olish, ehtiyot choralarini ko‘rish va sog‘lom turmush tarziga rioya qilishga doir til birliklarini mujassamlashtiradi.

“Gigiyena” mikromaydoni tozalik, tartib, me’yor va muvozanat tushunchalari bilan bog‘lanib, sog‘liqni saqlashning kundalik va amaliy jihatlarni aks ettiradi.

“Parhez” mikromaydoni ovqatlanish madaniyati, me’yoriy iste’mol va tanaga foydali hamda zararli mahsulotlarni farqlashga oid semantik birliklarni o‘z ichiga oladi.

MUHOKOMA

Umuman olganda, ushbu semantik maydonning tarkibiy qismlari o‘zaro ierarxik va funksional munosabatda bo‘lib, sog‘liq konseptining lingvokognitiv va lingvomadaniy xususiyatlarini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sintaktik tuzilma (parallelizm, qisqa gaplar, sifatlash konstruksiyalari);

Sog‘liq va salomatlikka oid maqollarning sintaktik tuzilmasi ularning ixchamligi, mantiqiy aniqligi hamda esda qolarli bo‘lishini ta’minlovchi muhim omillardan biridir. Ushbu maqollarda parallelizm, qisqa va sodda gaplar hamda sifatlash konstruksiyalarining faol qo‘llanilishi kuzatiladi.

Parallelizm sog‘liq haqidagi maqollarda fikrni kuchaytirish, taqqoslash va sabab–natija munosabatlarini ochib berish vazifasini bajaradi. Bunday tuzilmalar orqali sog‘liq va uning yo‘qolishi, ehtiyotkorlik va beparvolik kabi qarama-qarshi tushunchalar sintaktik jihatdan muvofiqlashtiriladi. Parallel konstruksiyalar maqolning ritmikligini oshirib, uning didaktik ta’sirini kuchaytiradi.

Qisqa gaplar maqollarga xos bo‘lgan umumlashtirish va xulosaviylikni ta’minlaydi. Ko‘pincha ikki yoki uch bo‘lakdan iborat sodda gaplar orqali murakkab hayotiy tajriba ixcham va lo‘nda shaklda ifodalanadi. Bunday sintaktik ixchamlilik sog‘liq haqidagi pand-nasihatlarining tez qabul qilinishi va uzoq muddat esda saqlanishiga xizmat qiladi.

Sifatlash konstruksiyalari esa sog‘liq, kasallik, ovqat, tana holati kabi tushunchalarning baholovchi xususiyatlarini ochib beradi. Sifatlovchi birliklar orqali sog‘liqning ijobiy (mustahkam, toza, sog‘lom) yoki salbiy (zaif, nopok, zararli) jihatlari aniqlashtirilib, axloqiy va pragmatik baho

beriladi. Ushbu konstruksiyalar maqollarning obrazlilikini oshirib, ularni lingvomadaniy jihatdan boyitadi.

Shunday qilib, sog‘liq–salomatlikka oid maqollarda uchraydigan sintaktik vositalar nafaqat grammatik shakl sifatida, balki mazmuni konseptual va pragmatik jihatdan kuchaytiruvchi funksional birliklar sifatida namoyon bo‘ladi.

Antonimik juftliklar (kasallik–davo; yashirin–oshkor);

Sog‘liq–salomatlikka oid maqollarda antonimik juftliklar mazmuniy qarama-qarshilik asosida didaktik fikrni kuchaytiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Xususan, “kasallik – davo” juftligi sog‘liqning yo‘qolishi va qayta tiklanishi jarayonini ifodalab, beparvolik va ongli munosabat o‘rtasidagi farqni ko‘rsatadi. “Yashirin – oshkor” antonimiyasi esa kasallikning ko‘zga tashlanmas bosqichi bilan uning ochiq namoyon bo‘lishi o‘rtasidagi ziddiyatni aks ettirib, o‘z vaqtida ogoh bo‘lish zarurligini ta‘kidlaydi. Umuman, antonimik juftliklar maqollarning semantik zichligi va tarbiyaviy ta‘sirini oshirib, sog‘liq konseptining ikki qutbli modelini namoyon etadi.

Metaforik obrazlar (boylik, meva, yo‘l, vaqt, dushman).

Sog‘liq–salomatlikka oid maqollarda metaforik obrazlar sog‘liq konseptini aniq va tushunarli shaklda konseptualizatsiya qilishga xizmat qiladi. Xususan, sog‘liq boylik sifatida talqin qilinib, uning moddiy ne‘matlardan ustun va bebaho ekanligi ta‘kidlanadi; meva metaforasi orqali esa sog‘liq mehnat, sabr va to‘g‘ri turmush tarzining natijasi sifatida ifodalanadi. Yo‘l obrazi sog‘lom hayotni uzluksiz va ongli tanlovlarga asoslangan jarayon sifatida ko‘rsatadi, vaqt metaforasi sog‘liqning o‘tkinchiligi va uni asrashda kechikish salbiy oqibatlariga olib kelishini anglatadi. Dushman obrazi orqali esa kasallik xavfli va faol kurashni talab etuvchi hodisa sifatida tasvirlanib, ehtiyotkorlik va profilaktikaning muhimligi kuchaytiriladi. Bu yondashuv sog‘liq mavzusiga oid frazeologizmlarning til tizimidagi o‘rnini ilmiy asosda aniqlashga yordam beradi.

Ular o‘zbek va ingliz maqollaridagi umumiyliklarning keng madaniy kontekstga ega ekanini isbotlaydi.

XULOSA

Xulosa o‘rniga: Ingliz va o‘zbek frazeologiyasi, xususan sog‘liq–salomatlik mavzusiga oid maqollar, xalqning hayotiy tajribasi, tarixiy xotirasi, urf-odatlar va qadriyatlarini mujassam etgan turg‘un birliklardir. Struktur-semantik va lingvomadaniy tahlil ikki tilning frazeologik tizimida umumiyliklar hosil qilib ular boylik metaforasi, profilaktik fikrlarga oid maqollarda ko‘rinadi. O‘z novabatida ulat bir birida tubdan faqr qilishi ham mumkin. Farqli jihatlari esa jamoador va individual yondashuvga xos maqollarda, obrazlarning milliyligida namoyon bo‘ldi.

Frazeologiya fani bugungi kunda tarjimashunoslik, madaniyatshunoslik, tilspolitika va kommunikativ pragmatika uchun zarur metodologik asos bo‘lib xizmat qilmoqda. Sog‘liq–salomatlikka oid frazeologizmlarni tadqiq etish esa xalqning sog‘lom turmush tarzi haqidagi dunyoqarashi va tarixiy tajribasini yanada chuqurroq yoritishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “O‘zbek xalq maqollari” X.Suvonqulova “Adabiyot uchqunlari”, Toshkent. 2014.
2. G‘aybulloh Salomov, Tarjima tashvishlari. Toshkent, 1983.
3. I.A.Karimov “Yuksak ma‘naviyat- yengilmas kuch”, Toshkent. “Ma‘naviyat” 2008. 350-b.
4. Ibragimova L.A. “Sog‘lik salomatlik mavzusiga oid maqollarning semantik-struktur va lingvomadaniy xususiyatlari (ingliz va o‘zbek tillari misolida)”: Filol. fanlari bo‘yicha falsafa dok (PhD) ... dissertatsiyasi. – Samarqand, 2025. – 128 b.
5. Ibragimova L.A. Salomatlikka oid maqollarning muqobil va analogik vositasida tarjimasi // “Ilmiy va professional ta‘lim jarayonida muloqot fan va madaniyatlar integratsiyasi” Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. -Samarqand: SamDCHTI, 2025. – B. 250-253.
6. Жўраева бибиш муҳсиновна. Ўзбек халқ мақоллари шаклланишининг лингвистик асослари ва прагматик хусусиятлари. автореферати. Самарқанд – 2019. 310-b.
7. К. Жўраев “Таржима санъати” Тошкент. 1982 й. 288.
8. Большой иллюстрированный словарь иностранных слов. – Москва: Астрель, 2007. – С. 116.

9. Виноградов В.В. Основные типы фразеологических единиц в русском языке // Вопросы языкознания. – 1944. – №1. – С. 234.
10. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – М.: Высшая школа, 1996. – 381 с.;
11. Поливанов Е.Д. Статьи по общему языкознанию. – М.: Наука, 1968. – С. 135–148.; Ларин Б.А. Очерки по фразеологии. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1956. – 216 с.

СЎЗ САНЪАТИ ХАЛҚАРО ЖУРНАЛИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА
INTERNATIONAL JOURNAL OF WORD ART

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; E-mail: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000